

Epistola ad Ephesios : [Bucerus, Martinus], [1527]

CONTENTS

<i>ILLVSTRIS SIMOET PIENTISSIMO PRINcipi. Fridericho, Schlesiorum et Ligniciae Duci etc. Martinus Bucerus salutem Christi precatur.</i>	2
<i>IN EPISTOLAM D. PAVLI AD EPHE. sios Argumentum.</i>	8
<i>D. PAVLI AD EPHESIOS Epistola</i>	10
<i>D. PAVLI AD EPHESIOS</i>	12
CAPVT V.	14
CAPVT VI.	16
<i>Paulus.</i>	17
<i>Ex uoluntate Dei legatus Iesu Christi.</i>	17

EPISTOLA D. PAVLI AD EPHESIOS, LVA rationem Christianismi breuiter iuxta et locuplete, ut nulla breuius simul et locu pletius explicat, uersa paulo liberius, ne peregrint idiotismi rudiores scripturarum offenderent, bona tamen fide, sententiis Apostoli appensis. In tunde comuenarloPER MARTIRUH DVCERVMI,

ARGVMENTVM.

ILLVSTRIS SIMOET PIENTISSIMO PRINCipi. Fridericho, Schlesiorum et Ligniciae Duci etc. Martinus Bucerus salutem Christi precatur.

Prouidentia Dei comparatum est, clarissime et religiosissime Princeps, ut quam docunque hactenus sincera Dei scientia in publicum prodierit, ilico et errorum uenti, undique ingruerint, qui si deturbare e medio illam nequirent, tantum pulueris tamen opinionum terrena resipientium, atque inde dissidiorum excitarint, ut per paucis, hoc
5 est, electis duntaxat, atque ex his multis nequaquam ἀνιδρωτι, illa rite conspecta fuerit. Visum namque Deo soli bono ac sapienti est, bonitatis ac uirtutis suae gloriam, contra luctantibus potestatibus aduersariis, et ex infirmitate suorum illustrem reddere. Hinc sanctis non cum sanguine et carne, humano scilicet hoste, sed ad uersus caelestes uersutias, mundi dominos, praeter bellum, quod caro ipsorum, aduersus spiritum citra inducias
10 gerit, non minus saeuum et atrox, quamanceps et periculosum, perpetuo depugnandum est.

mg Prodeunte ueritate in furgunt et errores. |

EPISTOLA.

Quapropter, si idem hodie, reuecta nobis Euangelii lampade, usu ueniat, ut immissis multiplicium haereseon, atque imposturarum turbinibus, mendacii author, qui dum atrium suum humanis traditionibus satis munitum tranquille possedit, egit quietius, dum peller
15 rursus mundo illam nequit, obscurare tamen adeo conetur, ut a paucis plane agnosci, a nonnullis ne uideri quidem possit, par erit, ut memores, sic bonam dei uoluntatem decreuisse, atque quemad modum antea, ita modo quoque id ita temperaturam, ut inde cum uirtus tum bonitas sua clarior reddatur, boni consilii um patris nostri super nos, ubique quae saluti nobis sint pro spicientis, consulamus, et ex animo, etiam pro hac re grati
20 as ipsi agamus. Et enim si recte rationem subduxerimus, haud parum, animos nostros confirmabit etiam, quod quam Eu angelii ueritatem profiteamur, princeps tenebrarum ad eun dem modum excipit, quo olim ab ipso seruatore, eiusque Apo stolis praedicatam excepit.

Quam mox eni praeter grauissimas psecutionum procellas, innumeris insanorum dogmatum fluctibus, quorum ab surditatem nescias, an uarietatem atque inter se pugnantiam magis admireris, cymbam Euangelii ille quatiebat iactabatque. Idque haudquaquam sine
25 successu, quippe breui a Pau lo, quo nemo unquam maiore uel sedulitate, uel dexterita te, Christum praedicauit, neque placere ad bonum omnibus quisquam magis studuit, ut qui

30 omnibus omnia fieret, ut uel aliquos lucraretur, omnes Asianos abalienauerat. Timotheo
siquidem suo sic quaestum legimus. Nosti hoc, quod auersati fuerint me omnes, qui sunt
in Asia, id est, indubie plurimi.

---

mg Quo successu contra Pauli Euam gel. Satan saeuierit. | *mg* 2 Thess | *mg* Confirma re, non dei cere
debet, quod Euangelion nostrum ua riis erroribus oppugnatur. |

MARTINI BV CERI

Vt autem obturbantibus uariis errorum sectis, animos nequaquam despondere, sed
assumere potius debemus, quod cum ita Domino uisum sit, oporteat, id non minus ad
promouendam nostram salutem, quam ipsius gloriam illu strandam facere, qui probatos
35 suos, inter huiusmodi turbines, et utiliter exercet, et magnifice prodit, ita conuenit
nihilominus illis pro uiribus spiritus, cuique diuinitus dona ti, obuiamire, dareque operam,
ut luce scripturarum, figmento rum humanae rationis tenebras, dispellamus, quod nos
qui Christi sumus deceat, haudquaquam minore studio, cum hoc nostrocipite colligere,
quam aduersarius soleat disper gere. Cumque ueterator iste, a contemplatione solis
40 diuinae bonitatis, unde omnis cum iustitia, tum salus certo gignitur, modis omnibus,
ad suspiciendum nihili, ac euanidum humanae industriae uirtutisq̃ splendorem, unde
nihil nisi fastidiosa hypocrisis, et certa pernitie indubitato nascitur, animos mortalium
detorquere conatur, nobis praecipue in hoc incumbendum est, ut fide Euangelii hominibus
oculi corroborentur, quouiuficos solis illis diuinae beneuolentiae radios, rite percipere
45 queant.

Quemadmodum enim Paulo benignitatem Dei omni studio attollenti, Satanae satel-
lites praedicando circumcisionem, Sabbathata et idgenus externa, ad quae hominum uires
possunt pertingere, negotium facessebant, sic postea adserentibus candem, sanctis Dei
confessoribus, et liberae electioni eius, bonitatuq̃ omnia accepta ferenti bus, hostis
50 ille ueritatis, similibus instructos armis suos obiecit, qui libero arbitrio, nostrisq̃
operibus nihil non

---

mg Quo studio obuiai dum errdri bus. | *mg* Quib-armis super. orib saecu lis oppugnata sit ueritas. |

EPISTOLA

tribuerent. Donec Mahometh sua figmenta, operibus mixta legis, et nostri, sua iuncta in
speciem Euangelicis, orbi obtruscunt, eoque rem perduxerunt, ut nihil fere fidu tia in
bonitatem Dei, omnis uero spes, in conficta ab hominibus opera, eaque nullam frugem
55 proximis adferentia, cuiusmodi bona opera Deus requirit, tantum non ab uniuerso mundo
collocaretur.

Podemconjmo, reddito dudut nobls Ellangelo, ex quo iam orbis discere incipit,
nos natura filios irae, et nihil bo ni a nobis uelcogitare posse, Dei autem, qui ante
conditum mundum nos sibi in filios elegit, gratuita beneuolentia spiř ritum sanguine

- 60 CHRISTI promeritum donari, quo de ipsius bonitate, ut bene speramus, ita et studio ipsius, ad honesta sanctaque rapimur, praecipue autem, ut proximis commodemus, neque dubitamus, hac uelut arra obsignati in redemptionem, olim nos Christi beneficio, omnis peccati puros, et aeternae felicitatis plene compotes fore, salutis nostrae inimicus, rursum excitat, qui ad externa opera, ea que non solum infrugifera, sedet noxia, a fidutia
65 benignitatis diuinae, acriore, quam ulli antea studio, reuocare laborant. Baptismum siquidem hi, imo rebaptismum supra quam dici queat, urgent, sed quo te ab omnibus, qui illum reiiciunt, quamlibet sanctis Christi membris separe, atque ne magistratui, quem et negant posse Christianum esse, iurando, et arma pro re publica sumendo obtempares, adstrin gas. Hi praedestinationis et electionis Dei certitudinem ridet, et in impletione
70 legis, sed ad ipsorum interpretationem, saepe absurdam, ad quam uires quoque adesse

---

mg Quiu doceat Euan gelion | *mg* Errores quidam Catabaptista rum. |

MARTINI SVCERI

- omnibus hominibus adseruerant, spem figere docent Hinc beneuolentiae Dei praedicationem, hoc est, Euangelion, efficere blasphemant, ut homines a bonis operibus cessent, salutem a merito Christi frustra expectantes, cum tamen, nullum prorsus a nobis bonum opus sieri possit, nisi id sensus amorq bonitatis Dei gignat. Sed non hic tantum nobis
75 isti impingunt, quod ipsi peccant. Pecc. tum ipsi falsam et euanidam opinionem faciunt, quia non sit creatura D E I coque olim etiam prorsus euant turum, tumque saluos fore, et daemones et impios uni uersos, quem hoc figmentum, qui id receperit, non reddat socordem, bonorumque operum negligentem, cum etiam impio sibi, aditum ad beatam uitam fore, et si pau serius putet?

- 80 Istis profecto usu uenit, quod et Iudaeis, mundique sapi entibus olim. Suam quaerunt istitiam statuere, igitur DE iustitiae quae per fidem est, subdi nequeunt, et indulgentes fidentesque ingeniis suis, sapientes esse uolunt, ideo plus nimio stulti fiunt. Verum dum insolentem prae se graut tatem, rerumque uitae praesentis contemptum, praeser tim apud
85 cos, qui fermentum eorum nondum recaepe runt, prae se ferunt, minime paucis, quibus zelus aliquis est, sed scientia carens, imponunt. Nam ingenium numanum praecipue admirari solet, quicquid a uulgan ratione uiuendi abhorret, etiamsi ne pilum quidem bo nae frugis adferat, qua certe occasione, Romanenses ab dicantes connubium, et Mahomethani uinum, et Me nachi usum carniū, ac rerum quarundam aliarum, it

---

mg Quibus a tibus mui do solcat impont. |

EPISTOLA.

- quarum tamen usu ut nulla est impuritas, ita nulla in abstinentia earum sanctitas, totum
90 fere mundum dementarunt. Porro ut istorum impostura serpat, non paruum momentum adfert, eorumque CHRIS T Iesseuolunt infirmitas ne dicam, an socordia et detestanda

leuitas. Dum enim simpliciores, nondum scilicet a spiritu intus satis roborati, uident tam
 imparem doctrina Euangelica uitam apud eos, qui illam profitentur, minimo negotio ab
 iis, qui speciem aliquam eius prae se ferunt, persuadentur, non esse eam uere Euangelicam
 95 doctrinam, quam illi praedicant. Vae igitur nobis, si blasphemandi doctrinam CHRISTI,
 et offensionis pusillorum occasionem dederimus.

Praeter hos, sunt et ex iis, qui Euangelii purissimi uerbum dices sibi uideri uolunt, neque
 sane uulgariter in prouerbio docti, sudarunt, qui nescio qua animi ipsorum obfusca, con-
 tentionis et φιλαυτίας incertum, an stuporis et ignorantiae nubecula, Sacramentis, quae
 100 symbola sum Christianorum, et externo uerbo, ea tribuunt, unde diuinae beneuolentiae,
 uirtutisque claritas non parum obscuratur. Vehicula enim illa faciunt, spiritus sancti,
 et fidei, cum haec donet sola bonitas Dei, impetrata morte CHRISTI. Hi ex eadem
 cognitionis gratiae Dei angustia, et sanctorum salutem aeternam negant, dum hic, qui
 Christouere crediderint, rursum posse excidere, non tam inconsiderate, quam periculose
 105 affirmant. Quae enim fides, quae se dubitet habere repositam sibi penes Deum uitam
 aeternam, hoc est, esse filium atque haeredem Dei uerum

---

mg Sacramentis et externo uerbo quidam nimium tribuunt |

MARTINI BVCKERI

DE V Suis, pro fide ipsorum facit.

Proinde cum tam multis errorum nubibus Christi uerfarius, contra repositam
 nobis illius lucem Euangelicam, perstrenue adhuc pugnet, nouosque cottidie excitet,
 110 abusus et sanctorum ignorantia et infirmitate, sit denique eius in omnibus idem conatus,
 nimirum, ut opera manuum suarum homines adorent, et non ut deploratos peccatores,
 diuinae beneuolentiae, sanguinique CHRISTI curandos plena fide sese contradant, debent
 profecto, quibus Christi gloria, electorumque salus chara existit, nihil uicissim mittere,
 quo regni CHRISTI Euangelion, et bonitatis DEI praedicatio, quam in primis uniuersa
 115 scriptura ubique inculcat, orbis magis ac magis agnoscat. Vere enim sordebunt nobis
 nostra, ubi diuinae bonitatis gustum recte percaeperimus, neque cessabimus tum a bonis
 operibus, sed gnauiter demum illis incumbemus, toti scilicet eo rapti, ut gratificari patri
 nostro studeamus.

Cum uero Paulus in praedicanda DEI praedestinatione, electione, amplissimaque in
 120 nos bonitate et efficacia sanguinis CHRISTI, hoc est, in annunciando sincero Euangelio,
 docendaque doctrina certae salutis, ita excelluerit, ut non paruo interuallo, alios sacros
 scriptores post se reliquerit, praesertim si lucem, et copiam spectes, optandum est, ut
 illius Epistolae quam familiarissimae Christianis omnibus reddantur. Qui sane eas recte
 teneret, cum sibi tum aliis, quoslibet facile errores auerteret.

---

mg Paulus clarius et copiosius Euangelion prae dicauit. |

EPISTOLA.

125 Equidem igitur ut huc fratribus scripturarum rudioribus adiutor essem, quibus et V. Fabus Capito paratis nuper in Hoseam haudquaquam uulgaribus commentariis, et MCellarius opere, de Operibus Dei in quo diuina bonitas magnifice praedicatur, plurimum consuluerunt, Epistolam illis ad Ephesios, hisce diebus enarrandam mihi desumad
130 Ephespsi* Visumenim mihi est, doctrinam Christi, breuius scribere iuxta et luculenter, atque copiose adeo complexa esse, ut pturae conhis nominibus, nullam aliam ei praefendam existimem, totiusque pendium. sacrae scientiae, compendium recte habendum censeam.

Docet quidem fusius etscripturis communitius, ea quae Romams scripta extat, omnem carnem peccato obnoxiam, a lege non esse nisi peccati cognitionem, non iustitiam, a
135 gratia Dei, et merito Christi hanc prouenire, omnia ab electione libera Dei pendere, abnegatione nostri, et dilectio ne proximi Deo gratificandum, magistratui parendum, offendicula fratrum cauenda, eandem esse Gentium et Iudaeorum redemptionem, sedhaec nostra, de his omnibus, et breuius, et ut uidetur luce maiore disserit, tum maiestatem Christi Paulo magnificentius praedicat, et de uitae Christianae officiis disputat distinctius,
140 et admodum locuplete.

Hanc ergo quam uel solam, si recte intelligatur, satis esse puto, et ad gratiam Christi commendandam, et uitam quam pientissime instituendam, tum errores quosque con-
145 Praestiteuincendos, uerti primum, paulo liberius, ne idiotismi par rat sacra liſ tim Ebraei, partim peculiariter Paulini, rudioribus neberius uer bulam aliquam offunderent. Optarim enim dum extat tere

---

mg Epistola ad Ephes totius scri pturae compendium. | *mg* Quae Epi stola ad Romcon tincat. | *mg* Praestiterat sacrali breuius uer tere. |

M. BVCERI

Atrunque instiumentum sua lingua, et gralla Deo, multi sunt hodie, qui eas linguas calleant, ut ad fontes semper redire liceat, si quid interpretes, parum assequerentur, ea libertas in uertendis sacris adhiberetur, quam sibi fidi in terpretes permittunt in
150 prophanis. Qui enim dices in lin guam aliquamuersum, quod in ea non dum propter alterius linguae ex qua uersum est idiotismos, potest intelligis? Scio religionem hanc interpretum, maiestati scripturarum tributam, sed ut dixi autographa spiritus extant, ad quae semper potest corrigi, sicubi interpretes dormitent, quarc mihi praestare uidetur, dum uersionibus iis consuli debet, qui sacras linguas Ebraeam et Graecam ignorant, neque sacrorum scriptorum schematis assueti sunt, ut quam familiarissime et planissime
155 etiam sacra tranfferrentur. Id igitur pro mea tenuitate in hac Epistola dedi operam, quid assecutus sim alii iudicent. Si cui uidear alicubi magis paraphrasten egisse quam interpretem, is si libet ita quoque me nomet, uideor mihi tamem nihil a mente Pauli alienum assuisse. Adieci deinde et commentarium, quo singula Epistolae huius pro uirili explicare iis, qui in Pau Linis literis nondum exerciti sunt, et quidem omnia simplissime
160 sum annisus, ut successerit fratru esto iuditium.

Quicquid hoc operis est, tibi clarissime princeps dedi care decreui, qui tanta sedulitate, regnum Christi, synceramque ueritatis cognitionem plantare apud tuos studes, conuocatis undique uiris pie doctis, contempto et nequaquam uulgari in quod tuam dignitatem et opes adducis periculo, et sumptu, quem huius causa haudquaquam medio

mg Quare liberius uerba sit Epistola | *mg* Institutum imitabile principis Schlesiorum. |

EPISTOLA.

- 165 crem facere incoepisti. Cui siquidem principum rectius uerborum commentarii inscriban-
tur, quam ei qui sacrorum scientiam suo locohabet, digneque colit? Inter quos admodum
paucos tua celsitudo praeclare fulget, quae cum syncretiore pietatis doctrina, et lin-
guarum studia, sine quibus nulla solida eruditio constat, suis coniungi curat. Neque pa-
rum uero huc audaciae me prouocauit, quod sciam, te cum Christi cognitionem nactum,
170 tum, quam haec Pauli Epistola, ut et reliquae omnes, tradit, cui nihil adhaereat adhuc,
fermenti commentorum rationis humanae, quae dixerit uale mundi elementis, confiteatur
plantantem et rigantem nihil esse, ne quid nostris operibus arrogemus, sacrum tamen
habeat externum quoque Euangelii, exhortationisque in Domino, usum, et si uehiculum
spiritus inde nullum faciat, de quare Caspar Schuenffeldius tuus, pro eximia sua re-
uelatione, praeclare scripsit, neque sacramenta contemnat, sed suo loco, pro symbolis
175 scilicet externae communionis inter Christianos et instituendae et alendae, habeat.

- Hanc nostram itaque qualemcunque operam celsitudo tua sibi incupatam, eo animo
excipiat, quo quemlibet ad promouendam Christi gloriam in quouis conatum solet,
hoc est, iucundo et fauente, quodque coepit, post doctrinam Christi synceram, et nullis
180 humanis figmentis fermentatam, pergat curare, ut linguas et aliae frugis artes, iuuentus eius
doceatur, neque audiat non tam religiosos ut uideri uolunt, quam fastidiosos quosdam,
qui haec sancta Dei dona contemnunt, a spiritu uolentes omnia discere, cum quo haud
perinde magnam familiaritatem habent, qui profecto di-

mg Pura principis huius religio | *mg* In contemptores bonarum artium et linguarum. |

M. BVCERI

- gni essent, ut et uentri suocibum, item ab illo per miraculum cogerentur expectare, donec
185 discerent, non minus ad sanctam eruditionem, nostram operam adhibendam, quam quam
omnia bona ueraque doceat solus spiritus Dei, quam ut corpori parentur alimenta, quod
et ipsum sola uirtus Dei sustentat. Etenim dum rectis iudiciis plurimi pollebunt, et
minus loci inueniet impostura, et amplior in rebus singulis bonitatis Dei admiratio atque
cognitio, plurimum ad pietatem promouebit.
190 dapuanne duj pimeia uenapaeuta, taujair ctum et laudatum Cel. tuae institutum, uelint
aemulari, sic declaraturi agnoscere se, a Domino ipsius plebi. praefectos, quorum
primum studium esse debeat, ut illa bonitatem Dei sui agnoscat, et ad uoluntatem ipsius

sua uniuerſa comparet. Nam haud uulgaris Dei ira exiſtit, ut quos dam omnium cura plus quam pietatis, apud ſuos excolenda ſollicitet, et nullorum ſumptuum plus pigeat, quam
 195 qui in optima ſtudia fiunt. Dominus qui omnium principi um corda in ſua manu habet, dirigat ea, ut rite ipſum agnoſcant et colant, quo placidam ubique et quietam uitam electi degant, cum pietate et honeſtate. Is et ſanctos C.T. conatus ſecundet, eamque cum liberis, et omni ditione ſeruet, bonisq̄ omnibus exornet. Illi ſit gloria in ſaecula omnia, Amen
 Argentorati pridie Calend. Septembris Anno Chriſti M. D. XXVII.

IN EPISTOLAM D. PAVLI AD EPHE. ſios Argumentum.

Ephesi, quae Asiae minoris metropolis fuit, et Dianae multimammiae studiosissima
 200 cultrix, triennio Paulus Chriſtum praedicauerat, et non contemnendum populum cum ex urbe, tum tota Asia fuerat lucratus. Ita ut quidam qui curiosas artes ſectati fuerant, recepto Euangelio, comportatos libros ſuos, coram omnibus ad teſtandam reſipienſen-
 205 tiam exuſſerint, quorum precia tamem fuere ar genti myriades quinque , quae ſumma ſupputatore Budaeo quinque milia Coronatorum ualeat. Indicibili ſiquidem ſtu dio, atque conſtantia, in hoc incubuerat, ut annuntiaret quae in rem illorum eſſent, et omne Dei conſilium iſpis aperiret, doceretque; et publice et per ſingulas domos poe

mg Quae Paulus apud Ephesum effeceris |

M. BVCERI

nitentiam ac fidem, quae eſt erga Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, denique et moneret cum lachrymis unum quemque die et nocte. Ad haec ne ſua uideretur quaerere,
 210 cum ſuis, tum corum qui ſecum erant neceſſitatibus, ſuae ipſius manus ſuppeditauerant. Dominus quoque ſermonem eius cum miris uirtutibus confirmauerat, nam et ſu dariis eius, et ſemicinctis, ſuper infirmos delatis, morbi recedebant, malique ſpiritus egrediebantur, tum incomparabili ſpiritus fortitudine reddiderat illuſtrem, ſupra modum enim in hac urbe adſictus fuerat, et Domini tamen conſolatione ſuperior ſemper
 215 euaserat.

Cum itaque eximie charos Ephesios haberet, ut apud quos non uulgari ſucceſſu regnum Chriſti inſtituiſſet, pri mum Timotheum praecipuum collegam remanere apud eos, ut a ſe plantata rigaret, uoluit, deinde Hieroſolyma petens, cum ſciret in eas regiones ſe non rediturum, euocatos e Mileto Ephesiorum praesbyteros, perſancte monuit, ut
 220 ſibi, et cuncto gregi attenderent, ne quid incommodi a ſubingreſſuris lupis, quos graues futuros illis prae dicebat, Eccleſia eorum perciperet. Hinc poſtremo et ex uinculis, quibus Romae detinebatur, hanc Epistolam ad eos ſcripſit, qua uelut in compendium, omni Chriſtianismi ratione contracta, eos in inſtituto confirmaret, atque proueheret.

Proinde mira et luce et breuitate de ſingulis, quae Chriſtianos ſcire refert, in ea
 225 monuit. Vt omnis mortaliu tam iuſtitia, quam ſalus a libera Dei praedeſtinatione et

mg Quam fuerit pro Ephesiis sollicitus |

EPISTOLA

electione pendeat, et per Christum, per quem omnia instauranda sunt, in caelo et in terra, quique super omnia ex altatus, omnium potestate pollet, in electis tam ex Gentibus quam Iudaeis perficiatur, ad hoc ut Deus in nobis glorificetur. Vt natura perditionis uniuersi sumus, aequae Iudaei ac Gentes, et gratuita Dei beneuolentia seruemur, quot
 230 quot seruamur, reconditi scilicet in Christo, ad bona opera, qui ex Adam nati, tantum mala operari possumus. Vt denique Christus morte sua legem caeremoniarum, ob quam Iudaei gentes aspernabantur, abrogarit, et donatas sui cognitione gentes, cum Iudaeis in se, in unum hominem coagmentarit, qui cottidie incrementa pietatis accipiens, in templum sanctum Domino cresceret.

235 Horum miris affectibus, et magna perspicuitate, per duo priora capita admonuit, simul et gratias pro illis agit, precarique se pro ipsis memorauit, ut in cognitione horum proficerent, quo agnoscerent, ad quantam spem uocati essent, quanta sit gloria hereditatis quam expectant, quam; praecellens uirtus qua niterentur, qua utique Christus a mortuis est excitatus, et super omnia ad dexteram patris euectus. In tertio Capite
 240 eadem illis precatur, et simul meminit muneris sui, qui peculiariter fuerit ad Euangelizandum gentibus delegatus, utque aperiret, quod mysterium a saeculis etiam ipsis Angelis absconditum fuerat. Denique hortatur, ne ob suas afflictiones, quas ipsorum causa ferat, frangantur, sed magis roborato interno homine, bonitatem Dei quam amplissime cognoscant.

mg Cap. primum et secundum | *mg* Cap. tertium. |

ARGUMENTVM.

245 Deinde quarto Capite, et bona parte quinti, ad studium dilectionis ueramque animorum unitatem, tum et depositionem ueteris hominis cum coperibus suis, multis argumentis hortatur, memorans, in hoc Christum initio regni sui alios dedisse Apostolos, alios Prophetas etc. ut in cognitione Christi singuli confirmati, in unum hominem summa dilectione coalescerent, atque abdicatis carnis operibus, in omni iustitia et sanctitate
 250 Deum glorificarent. reliquam partem quinti, et bonam sexti, de peculiaribus officiis quibusdam, uxoribus scilicet, maritorum, filiorum, parentum, seruorum et dominorum, sancta praecepta tradit. Postremo armat eos contra uersutias caelestes, nempe potestates malorum spirituum, et ad instantem hortatur precationem, cum pro sanctis omnibus, tum et pro se ipso, quo digne Euangelico munere fungatur. Inde precatus pacem et
 255 beneuolentiam Dei, et ipsis et omnibus diligentibus Christum, Epistolam finit. Quae uero hoc argumentum de Ephesiis memorauit, legitur 1. Cor. 15. 2. Cor. 1. 1. Timoth. 1. Act. 19. et 20. ARGUMENTI finis.

mg Cap. quartum et quintum. | *mg* Cap. sex. |

AD I. PAVL. AD TIM.

D. PAVLI AD EPHESIOS Epistola

[p.9]
[p.10]
[p.11]
[p.B]

Paulus ex uoluntate Dei legatus IESV Christi, sanctis qui sunt Ephesi, nempe fidem habentibus Christo IESV, beneuolentiam uobis et pacem, Dei patris et Domini nostri Iesu Chrifitprecor.

Gratia sit et laus Deo patri Domini nostri IESV Christi, qui omni nos genere spiritualis beneficentiae, bonis nimirum caelestibus, affecit per Christum, quemadmodum per illum nos ante conditum mundum, in hoccelegit, ut simus sancti, et ipsius quoque iudicio inculpati, dilectioni scilicet proximorumdediti.

D. PAVLI AD EPHESIOS

265 Qui praedestinavit pridem nos, ut in filios sibi, per IESVM Christum, ex dignatione uoluntatis suae adoptaret, quo gloria beneuolentiae eius celebris in nobis esset, qua nos propter illum dilectum, dignatus est.

[p.3.]
[p.4.]
[p.5.]
[p.6.]
[p.7.]

Per quem, satisfacieste pro nobis sanguine illius, habemus redemptionem, remissionem nimirum peccatorum. Idqueex amplissima beneuolentia eius, quam ubertim nobis impartiuit, donatis omni sapientia et prudentia, postquam uidelicet ex singulari dignatione notam fecit arcanam uoluntatem suam.

Qua proposuerat, dum ex certa rerum omnium et temporum dispensatione, statutum huius tempus appetiisset, instaurare per illum, nempe Christum, uniuersa, per hunc inquam tam quae in caelo sunt, quam quae in terra.

275 Per quem et in sortem sanctorum asciti sumus, praeordinati iuxta propositum eius, qui cuncta ubique efficit, et beneuolum arbitrium eius, ut celebris innobis reddatur gloria eius, qui in Christum spem nostram priores collocauimus, inquem et uestram collocastis, postquam sermonem ueritatis, Euangelion salutis uestrae, audiistis.

280 Cui ut fidem habuistis, obsignati quoque estis spiritu sancto, qui promissus nobis fuerat, qui est arrabo hereditatis nostrae, quo fre

EPISTOLA.

ti, redemptionem, qua continget certa uitae possessio, indubitato expectemus. Idqueut gloria eius in nobis celebris reddatur.

[p.90]
[p.91]
[p.92]

285 Ea propter cum et ego audiissem, qua uos in Dominum Iesum fide, quaque dilectione in sanctos omnes estis praediti, non desino gratias pro uobis agere, memor uestri in precibus meis, ut Deus Domini nostri Iesu Christi, pater ille gloriosus, aspiret uobis sapientiam et reuelationem, ut ipsum cognoscatis, illuminatisque oculis mentis uestrae sciatis, quid ex uocatione uestra uobis sperandum sit, et quae opulentia sit gloriae hereditatis, quam donauit sanctis, quae denique praecellens uirtutis eius in nos credentes magnitudo.

290 Quae in nobis declarabitur, iuxta efficaciam fortis roboris eius, quam efficaciam
in Christo exhibuit, cum excitauit illum a mortuis, et ad dexteram suam collocauit in
caelestibus, super omnem principatum et potestatem, et uirtutem, et dominationem, et
quicquid omnino eximium siue in praesenti, siue in futuro saeculo celebratur, subiecitque
295 omnia pedibus eius, ipsumque dedit caput Ecclesiae super omnia, quae est corpus eius,
et in qua cumulate exuberantem bonitatem suam declarat, qui illa perficit omnia in
omnibus.

D. PAVLI AD EPHESIOS

Etuos, cum mortui eratis delictis et peccatis, in quibus uixistis iuxta rationem uiuendi [p.1.]
mundi huius, secundum instinctum principis potestatis aerae, spiritum, qui agit modo [p.2.]
incredulos, inter quos et nos omnes aliquando uersabamur, indulgentes cupiditatibus na [p.3.]
300 turae nostrae, et perficientes quae ferebat arbi trium carnis nostrae, et cogitationes, qui [p.4.]
nimirum aequae ac alii, natura irae Dei, obnoxii eramus.

Deus autem diues misericordia, propter multam dilectionem qua nos dilexit, etiam
mortuos delictis, conuiuificauit, una cum Christo (beneuolentia gratuita seruati estis) et
simul excitauit, atque simul collocauit in caelestibus, insitos Christo Iesu. Vt ostenderet
305 saeculis futuris, excellentem beneuolentiae illius opulentiam, benignitate erga nos in
Christo Iesu.

Beneuolentia gratuita seruati estis perfidem, idque non ex uobis, Dei donum est, non
ex operibus ne quis gloriatur. Ipsius enim sumus figmentum, conditi in Christo Iesu, ad
bona opera, quae Deus praeparauit, ut in eis uersaremur.

310 Memores igitur estote, quod olim natura Gentes eratis, praepotio impuri uocati ab iis,
qui circuncifi, circuncisione manu facta dicebantur, quod, inquam, tum sine Christo era

EPISTOLA.

tis, et abalienati a R. Pubus Israelis, atque extra nei a foederibus, |promissionem in se [p.11]
continentibus, nullam spem habentes, et sine Deo ac plane impii habiti in mundo. [p.50]

Nunc uero insiti Christo Iesu, qui longe eratis, facti estis prope, per sanguinem [p.60]
315 Christi. Ipse enim author est pacis nostrae, qui fecit ex utrisqueunum, sublato per [p.70]
sacrificium corporis sui interstitio maceriae, inimicitia, abolita indelege, mandata et
decreta continente, ut duos sibiipsi conderet in unum nouum hominem, pacequefacta
conglutinaueret duos, in unum corpus Deo per crucem, extincta in semetipso inimicitia.

Et adueniens Euangelizauit pacem uobis qui eratis longe, ut et iis qui prope fuerunt.
320 Per ipsum enim utrique aditum habemus ad patrem, afflati eodem spiritu.

Proinde iam non estis hospites et aduene, sed conciuues sanctis, atque domestici Dei,
inaedificati fundamento, quo et Apostoli atque Prophetae inaedificati sunt, existente
summo angulari lapide Iesu Christo, per quem omne aedificium coagmentatum, exurgit
in templum sanctum Domino, per quem et uos coaedificamini in domicilium Dei, agente
325 in uobis spiritu.

STI INTELLIGAM.

D. PAVLI AD EPHESIOS

Huius gratia ego Paulus uinctus sum Chri sti Iesu, pro uobis gentibus. Audistis siquidem dispensationem beneuolentiae Dei, quae mihi commissa est erga uos. Per reuelationem enim notum mihi fecit arcanum, quemadmodum paucis ante scripsi, ex quibus cognoscere potestis legentes, quid de arcano Chrissti intelligam.

330 Quod utiquealiis saeculis, non fuit hominibus relectum, uti nunc sanctis Apostolis eius bus relectum, uti nunc sanctis Apostolis eiu et Prophetis per spiritum relectum est, nempe quod gentes sint cohaeredes, et eiusdem corporis, atque participes promissionis eius, in Christo exhibitae per Euangelion, cuius factus sum minister, iuxta donum beneuolentiae

335 Mihi inquam minori quolibet minimo Mihi inquam minori quolibet minimo omnium sanctorum, haecbeneuolentia con tigit, ut inter gentes Euangelizarem, in perue stigabilem opulentiam Christi. Et illato lumine monstrarem omnibus, quae sit commu nio arcani a saeculis penes Deum, qui omnia

340 Vt nota modo fieret per Ecclesiam, prinVt nota modo fieret per Ecclesiam, principatibus et potesfatibus caeleltibus, multifa

[p.CAPVT III]
[p.Dei, datum mihi ex efficaci uirtute eius.]
[p.per Iesum Christum creauit, absconditi.]
[p.1.]

EPISTOLA.

aeternum, quam exhibuit, in Christo Iesu Do mino nostro.

Perquem confidentel agimus, et adituin habemus ex fiducia, quam suppeditat, qua er ga ipsum sumus fide . Quareprecor, ne fran gant uos adfflictiones meae, quas pro uobis su stineo, quando quidem haec u estra gloria est.

345 Huius caussa flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis cognatio in caelis et in terra constat, ut det uobis secundum opulentam gloriam suam, uir tute corroborari per spiritum, ut bene habeat homo interior, et habitet Christus per fidem in cordibus uestris, sitque in uobis confirmata, probequefundata dilectio.

350 Vt ualcatis cum sanctis omnibus comprehende re, quae sit latitudo, et longitudo, profunditas et celsitudo, noscerequepraeeminentem cognitioni dilectionem Christi. Vt bonitate Dei ad summum repleamini.

Potenti uero facere cumulate, secundum uir tutem in nobis efficacem, ultra omnia quae uel petimus, uel cognoscimus, illi sit gloria in Ecdlesia per Christum Iesum, in omnes aetates saeculi saeculorum amen.

[p.12]
[p.5.]
[p.6.]
[p.7.]
[p.8.]
[p.9.]

D. PAVLI AD EPHESIOS

355 Adhortor igitur uos ego uinctus Domino, ut digne ambuletis uocatione, qua uocati estis, cum omni submissione et mansuetudine, cum longanimitate, tolerantes uos inuicem per dilectionem, studentes seruare unitatem spiritus, uinculo pacis.

360 Vnum corpus entis, uno ipiritu uiuitis, quem admodum una spes est uocationis uestrae, qua uocati estis. Vnus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium, qui omnibus praesidet, per omnia uirtutem suam exerit, in omnibus uobis agit.

[p.2.]
[p.3.]
[p.4.]

Vnicuique uero uestrum contigit beneuolentia, secundum modum, quo illam Christus impartit. Quare ille dicit: Cum ascendisset in al tum, dedit dona hominibus. Hoc uero, ascem dit, quid indicat, nisi quod descendit prius, in haecinferiora, in terram? Qui descendit, ipse est, qui et ascendit super omnes caelos, ut perficeret omnia.

365 Et hic dedit hos quidem Apostolos, alios ue ro Prophetas, alios uero Euangelistas, alios au tem Pastores et Doctores, ad hoc ut sancti in staurentur, et opus ministerii procedat, aedificiumque corporis Christi incrementum accipi at, donec uniuersi occurrerimus inuicem eadem fide et cognitione filii Dei praediti, similes ui

EPISTOLA.

ro iam aucti roboris, assecuti modum integrae aetatis CHRISTI, ut non simus iam amplius [p.1]
370 pueri, quos uertat, et circum ferat, quilibet doctrinae uentus, ex impostura hominum, et [p.r.]
uersutia, quibus er rorem obtrudunt. [p.,]

Siliceta agaius dilectione, et dugeica mus, relaturi per omnia eum, qui caput est [p.7.]
Christum. Exquolomne corpus coagmentatum, et compactum, per omnem commissu
ram, qua fit subministratio, secundum effica tiam pro portione cuiusque partis, incre-
375 mentum accipit, ad instaurationem sui ipsius per dilectionem.

i cergo dico, et obtestor per dominum, ne post hac conuersemini, ut reliquae gentes
conuersantur, iuxta uanitatem mentis earum, obtenebrati sensu, abalienatiq a uita Dei,
propter ignorantiam quae in eis est, et cae citatem cordis eorum. Qui postquam ad
indolentiam peruenerunt, tradiderunt semetipsos lasciuiiae, ut quamlibet immunditiam
380 patrarent, simul addicti auar itiae.

Vos autem non sic didicistis Christum. Si quidem audiulistis eum, et docti estis,
quemadmodum ueritas Iesu habet, quod oporteat uos deponere iuxta priorem conuersatio

D. PAVLI AD EPHESIOS

nem ueterem hominem, qui corrumpitur iuxta desyderia erroris, renouari autem per [p.8.]
spiritum mente uestra, et induere nouum ho minem, qui conditus sit secundum DEVM, [p.9.]
385 ut iustitia et solida sanctitate polleat. [p.10.]

Pionde ablegalites melldacium, loquimini ueritatem, quisque proximo suo, eo quod [p.11.]
inuicem membra sumus. [p.12.]

iaicanmunopeccetb, Sol, durattena uestra, non occidat, neque detis locum Diabolo. [p.13.]
emuiruauenue, Minoidetar, miagiadero labore manibus, utili honestaeque arti incum
390 bens, ut possit impartire ei, qui opus habuerit.

Nullus sermo ipurrareacreucihoprouat, sed si quis frugi sit, et idoneus quo utiliter
alii instaurentur, ut frugem audientibus adferat, et ne contristetis spiritum sanctum dei,
quo, ut redemptionem olim consequamini obsignati estis.

Omnis amarulencia, et commotio, ira, et tumultuans uociferatio, et maledicentia
395 reiciatur a uobis, cum omni malitia.

Sitis autem inuicem benigni, propenso affectu, gratificantes inuicem uobis, quemad-
modum et DEVS uobis gratificatus

EPISTOLA.

EST, PER CHRISTVM.

CAPVT V.

[p.u]

[p.1.]

[p.2.]

[p.3.]

400 Estote igitur imitatores D E I, ut dilecti filii, et conuersamini secundum dilectionem, quemadmodum et CHRISTVS dilexit nos, tradiditque semetipsum pro nobis hostiam et sacrificium Deo, cuius ille nidore plurimum quoque fuit oblectatus. [p.4.]

Scortatio uero et omnis immunditia, aut auaritia, nihil loci apud uos habeat, sicut decet sanctos, sed neque turpitudine, et stultiloquium, aut facetiae, quae omnia non decent, sed magis gratiarum actio. [p.5.]

405 Hoc siquidem agnoscitis quod omnis scortator, aut immundus, aut auarus, qui est idolorum cultor, non habet haereditatem in regno Christi et Dei. Nemo uobis imponat inanibus sermonibus, propter haec enim quae dixi, uenit ultio Dei in incredulos.

Ne igitur participetis cum illis. Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux, postquam Domino consecrati estis, ut filii luce praediti igitur conuersamini.

Fructus enim spiritus, situs est in omni

D. PAVLI AD EPHESIOS

[p.6.]

410 bonitate, et iustitia et ueritate, cum exploratis quid Domino beneplaceat. [p.7.]

Et ne communicetis infrugiferis tenebrarum operibus, magis uero illa arguite. Quae namque in abscondito ab illis fiunt, foedum est dicere. Omnia uero quae arguuntur, ceu alumine manifestantur. Quicquid enim manifestatur, iam luminis aliquid habet. Quapropter ait: Expergiscere qui dormis, et surge a mortuis, et illuminabite te Christus. [p.8.] [p.9.]

415 Videte igitur quomodo circumspecte conuersemini, non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasionem, quod dies mali sint. Proinde ne sitis imprudentes, sed intelligentes quae sit uoluntas Domini.

Et ne inebriemini uino, quod uitam reddit. imtemperantiores, sed implemini spiritu, loquentes uobis inuicem, Psalmis et hymnis, atque spiritualibus cantilenis, canentes et psallentes, in corde uestro Domino, gratias agentes pro omnibus, per Dominum nostrum Iesum Christum, Deo et patri. 420

Subditi uicissim alius alii estote in timore Dei-Vxores propriis uiris subiectae sint, ut domino, quod uir caput sit mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae, et idem saluator sui

EPISTOLA.

[p.2]

425 corporis. Vt ergo Ecclesia subdita Christo est, ita uxores propriis uiris in omnibus. [p.10.]

Viri diligite uxores uestras, quemadmodum Christus dilexit Ecclesiam, et tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, purgatam lauacro aquae per uerbum, ut exhibeat sibi ipsi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut quid huiusmodi sed ut sancta sit, et inculpata. Sic debent diligere uiri uxores suas, ut sua ipsorum corpora. Diligens uxorem suam, se ipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fouet eam, sicut Dominus Ecclesiam. [p.11.]

Quoniam membra sumus corporis eius, ex carne eius et ossibus eius, pro quo relinquet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori suae, eruntque; duo, ut uiuant unum hominem. Hoc arcanum magnum est, ego autem dico quoad CHRISTVM, et Ecclesiam.
 435 Veruntamen et uos singillatim, suam quisque uxorem diligat perinde atque seipsum, et uxor uoluit reuereatur maritum.

CAPVT VI.

Filii morigeri estote parentibus uestris, ut

D. PAVLI AD EPHESIOS

dignum Domino est. Hoc enim iustum est. Honora patrem tuum, et matrem, quod primum quidem praeceptum est, habens promissionem, hanc nimirum, ut bene tibi sit, sisque longaeuus in terra. [p.]
 5 Patres, ne prouocetis ad iram, filios uestros, sed educate eos, institutione et correptione Domini. [p.]
 Seruo auscultate dominis carnalibus, cum timore et tremore, in simplicitate cordis uestri, tanquam CHRISTO, non ad oculum seruientes, uelut qui placere hominibus student, sed ut serui CHRISTI, perficientes uoluntatem DEI ex animo et beneuole, seruientes uidelicet DOMINO et non hominibus, scientes quod unusquisque, quod fecerit boni, id referet a Domino repensum, siue seruus sit, siue liber. [p.]
 Et domini eadem facite erga illos, remittentes minas, scientes, quod et uester dominus est in caelis, et personarum respectus apud eum nullus.
 Quod reliquum est, fratres mei, corroboramini, per Dominum, et robur fortitudinis
 15 eius, induimini totam armaturam DEI, ut possitis stare aduersus insidias Diaboli. Etenim non est nobis lucta aduersus sanguinem et carnem, sed aduersus principatus, et pote [p.]

EPISTOLA.

tes, aduersus Dominos mundi, tenebrarum saeculi huius, aduersus spirituales uersutias, [p.10.]
 quae sunt in caelestibus [p.]
 Quapropter animum uestrum affixatur Dei, ut possitis resistere in die malo, et
 20 omnibus peractis stare. State igitur circumcinctis lumbis uestris, ueritate, et induti thoracem iustitiae, et calceati pedes, promptitudinem nuntiandi Euangelii pacis. Super omnia assumentes scutum fidei, quo possitis cuncta iacula mali illius ignita extinguere, et galeam salutis accipite, et gladium spiritus, quod est uerbum Dei. [p.]
 Omni oratione et deprecatione, orantes in omni tempore, et spiritu, in idipsum uigilantes, cum omni instantia et deprecatione pro sanctis omnibus, et pro me, ut detur mihi sermo, dum os meum aperiendum est, cum omni fiducia, ad notum faciendum arcanum Euangelii, cuius legatione fungor, constrictus catena, ut confidenter illud annunciem, sicut oportet me loqui. [p.]
 Vt uero sciatis et uos, quomodo res meae habeant, quid agam, omnia uobis nota faciet Tychicus dilectus frater, et fidus in negotio DOMINI minister, quem in hoc ad uos
 30 misi, ut cognosceretis de

D. PAVLI AD EPHESIOS

[p.9.]

rebus nostris, et consolaretur, corda uestra. Pax sit fratribus, et dilectio cum fide a Deo patre et Domino nostro Iesu Christo. Beneuolentia Dei, cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Iesum Christum cum integritate. Amen Missa fuit Roma per Tychicum. Finis Epistolae D. Pauli ad Ephesios.

M. BV CERI COMMENTARIVS

[p.17]

Paulus.

De ratione nominis nullis disserere non est consilium, tum quod certi hic nihil queat referri, tum quod quicquid afferatur, haud magnum ad pietatem momentum attulerit. In Actis 13. scribit Lucas: Saulus uero qui et Paulus plenus spiritu sancto etc. Vnde coniscio binominem fuisse, Iudaeis tamen fere Saulum appellatum, nomine scilicet illis familiari, Gentibus autem Paulum, quod nomen ob imperium Romanorum apud illas frequens esse coepe rat. Quod igitur sibi nato ciui Romano forsitan inditum fuerat, scribens gentibus, libenter epistolis suis praefixit, ut ethnicis hactenus ethnicus fieret et ad Christum eos perliceret. Quo exemplo docemur, ut mediis rebus in gratiam hominum, si quid inde commodi ad illos queat redire, libenter utamur, quandoquidem uere Christiani sit, studere ut placeat ad bonum omnibus Rom. 14. Proinde quous alio quam quo Paulus actus fuit, spiritu aguntur, qui superstitiose adeo non religiose a bonis Dei creaturis plerisque, eo quod illis mali abutantur, abhorrent, non sustinentes uel aliquantisper hominibus, e quibus forte Christo aliquos usu illarum lucrifacerent, gratificari. id est, Schaul indubie, cum circumcideretur fuerat Apostolus hic appellatus, hactenus tamen ethnicis ethnicus fieri uoluit, ut Romanum: nomen Ebraeo in omnibus epistolis suis praeferret. Cum hodie uitio, et quidem non leuiculo, uertant cum Anabaptistis, et doctores, suo iudicio, egregii

mg De nomine Pauli |

IN I. EPIST. AD TIMOTH.

[p.compa]

quidam, quod cognomina sua aliqui fratrum, dum latine scribunt, uel in latinam linguam aut graecam uertunt, uel ad modum barbarum inflectunt. Adeo non minus rara quam eximia res est, recto de rebus istis externis iudicio esse praeditum.

Ex uoluntate Dei legatus Iesu Christi.

Eplithetis semper Paulus ad institutum suum facientibus uti solet, describere Ephesiis sinceriores rationes Christianismi hac Epistola uoluit, et salutem per Dominum nostrum Iesum Christum partem pectoribus eorum penitus inserere, se igitur legatum Iesu Christi laudat, uo lens significare se non aliud quam salutis illorum negotium, ex mandato Seruatoris et uoluntate patris apud eos hac Epistola acturum. Atque ita uel breui hoc

titulo Ephesiorum animos beneuolos et attentos sibi reddidit. Quis enim non ex animo uelit et studiose quidem audire legatum Iesu Christi, id est, Seruatoris et uncti regis, qui suos spiritu sancto donatos, iustos et beatos reddit, eoque non nisi salutaria mandat? Ad idem facit, quod se ex decreto pa tris Dei hac salutis legatione fungi testatur.

- 65 Docemur uero hic primum, ut his praecipue nominibus nos fratribus commendemus, quae proxime fecerint ad promouendam apud illos, ut gloriam Dei, ita et ipsorum salutem, hoc est, quibus illis simus usui, non quibus admirationi, multo minus quibus terrori. Deinde, ut dignationem erganos Dei ingenue prae nobis feramus. In

mg Quibus Epithetis Paulus utatur. |

M. BVCERI COMMENTARIVS

[p.18]

- 70 comparabilis siquidem dignitas erat esse legatum IESV Christi, idque ex uoluntate Dei, eam tamen Paulus quamli bet modestus, nequaquam dissimulauit, sed in gloriam dei et fratrum salutem, ingenue professus est. Certa sunt do na Dei, eoque ut uere adesse sentiuntur, ita debent indissimulanter, sed in gloriam donatoris ac fratrum salutem, proferri atque suo modo ostentari. Postremo monemur, neminem posse legatum Christi
- 75 esse gloriaeque eius preconem, nisi ex uoluntate missionequeDei. Quomodo enim praedicabunt nisi mittantur? scribit Apostolus Romanis: Legatum nanque Christi is agit, qui annunciat ipsum unicum esse saluatorem, idque agit quecumque a spiritu dei extrusus fuerit, ut quam plurimos huic caelesti regi adducat. Huiusmodi aunt duel cogitare posset ex sese mortalis? Cor. Paul. scribit, ubi de hac sua legatione loqitur,
- 80 nos haudquaq idoneos esse, qui ex nobisipsis cogitemus qequam, tanq ex nobisipsis etc. Nemo ergo legatum Iesu Christi aget, hoc est, Euan gelion sinceriter annunciabit, nisi ad hoc opus, ex uoluntate Dei extrusus:

- Tantum abest ab eo, ut tanquam non missus, non sit audiendus, qui Christi doctrinam pure quidem tradiderit, non autem simul uita expresserit. Vtcunq uita habet, quicum-
- 85 quere recte Christum praedicat, is id ex sese cogitare non potuit, eoque a deo ad hoc missus est, acuae ei, quae praedicat contempserit, multum enim interest, inter ultrocurrentes, qui sua aut alio rum figmenta praedicant, et qui ipsissimam Christi ueritatem, quam nemo docebit nisi impulsus missusque diuinitus.

mg Quis Christi Apostolus. |

IN I. EPIST. AD TIMOTH.

- 90 Impelliautem mittique ad praedicandum hanc, possunt etiam qui non per omnia illi uita respondent, neque pure gloriam Dei, et nihil sui quaerunt. Christum enim, licet ex mala occasione praedicabant, et humana commenta nequaquam, quorum Paulus Philpp. 2. meminit, id tamen serio Apostolus gaudebat, nequaquam gauisurus sihumana commenta

praedicassent, quia alienorum uocem oues audire nequaquam sustinent, tam abest ut
 ad illam gaude reut. Hypocritae quoque illi, quibus Dominus Matth.7. testimonium
 95 perhibet, quod in nomine suo prophetarunt, utique id ex spiritu eius atque uoluntate
 patris fecerunt. Humanum nanque ingenium nihil tale uel conminisci potest. Missi igitur
 diuinitus et hi fuerunt, et Christum ipsum contempsit, quicumque illorum contempsit
 prophetiam. Vere igitur et si plane impii ad praedicandum missi fuerant, au diendique
 timentibus Deum erant, utcunque uita illorum cum doctrina pugnaret.
 100 Orandus igitur deus ut in messem suam extrudat, qui non tam uerbis quam uita
 doceant, et danda opera est, ut tales ad docendi munus deligantur. At nequaquam
 contemnenda interim est, et eorum praedicatio, qui uita sunt insinceriore, de Christo
 tamen uera testantur. Missio ita que ad praedicandum Christum, nihil sane aliud fuerit,
 quam uoluntas praedicandi, quam nobis ille salutem parauit, con iunctam habens huius
 105 facultatem, quam utramque solus Deus suppeditat, de qua in Matthaeum dixi plura.
 Sanctis qui sunt Ephesi.

mg Qui currentes et qui missi | *mg* Quid mis sio. |

M. BV CERI COMMENTARIVS.

[p.19]

Sanctum scriptura uocat, quod est Deo consecratum, eoque augustius iam et diuinae
 quodammodo reuerentiae particeps. Sic populus Israel, praecipue sacerdotes, templum
 et instrumentum eius, sanctitatis nomine passim in scripturis celebrantur. Iam qui Christo
 110 uera fide nomen dederunt, filii dei sunt, ac ita gloriae dei consecrati atque de diti, ut ad
 cam sint penitus demum reformandi, futuri con formes imagini filii Dei, plane iusti et
 beati. Vel soli igitur hi sunt, qui sanctitatis nomine uere insigniuntur, quip pe cum nihil
 possit uel cogitari augustius et diuinius, quam esse filium Dei et cohaeredem Christi,
 cuius potestas fit omnibus qui in nomine Christi credunt Ioan. 1. Vnde hic mox Paul.
 115 subiicit καὶ πῶς οἱ ἐν Χριστῷ, quod reddidi, nempe fidem habentibus etc. Nam omnino
 haec interpre tatio est eius, quod praemisit. Sanctis, eo quod sancti, id est, Deo dediti,
 eoque uere augusti et diuini, non sint nisi qui per fidem in sortem siliorum Dei ad sciti
 sunt.

Hoc autem ὡς οἱ σὺν Χριστῷ, uerti, fidem habentibus Christo. Nam quod scriptura
 120 suo idiotismo dicit credere in aliquo uel aliquem, nos dicimus credere alicui, fidemque
 habere. In 2. namque Mosch. cap. 14. legimus, et uidit Israel manum Domini magnam,
 quam contra Aegyptios exercuit, et timuit populus dominum, et crediderunt in dominum,
 et in Moscheh seruum eius, quid hoc crediderunt et in Moscheh seruum eius fuit aliud,
 quam uerbis Moscheh habu erunt fidem? Item in eodem libro cap. 19. dixit dominus ad
 125 Moscheh: Ecce egouenio ad te in caligine nubis, quo

mg Sancti. | *mg* Fideles in Christo. | *mg* Credere in domino. |

IN I. EPIST. AD TIMOTH.

dudiat populus uerba medadte, et etiam in te credant perpetuo. Hoc sane, et etiam credant in te, perinde fait, atque si dixisset, ut tibi credant et uerbis tuis, agnoscentes te ex mandato meoloqui, fidem habeant. Sic ergo et credere in Christo, perinde est atque credere Christo, uerbisque eius fidem habere

130 Hoc uero ex se mox gignit fiduciam in eum, efficitque ut ipsum suspiciamus et adoremus seruatorem. Nam de re, suscitandumque a se in die nouissimo. Haec qui uera agnoscit, quod nemo nisi a spiritu sancto persuasus poterit, quomodo non illico omnem fiduciam suam in illo collocet, atque felicitatis suae autorem illum colat? Paulo itaque fides proprie persuasio est, qua mens de uerbis D O M I N I nihil addubitat, persuasa
135 scilicet a spiritu sancto Hinc liquet, Vallam illum inimitabilem uirum, non linguarum tantum, sed et scripturarum D E I proprietatem in hoc recte considerasse, qui, quam graeci ταμπισίμ uocant, latinis censuit, persuasionem probe dici.

Certe nihil aliud fuit laudata illa Abrahae fides, ob quam et iustus Deo habitus, et credentis populi pater fuit constitutus. Deus siquidem illi promiserat filium, et posteritatem
140 ptura suo idiotismo habet: Et credidit in Domino, Hebraei ce , quod, quid fuit aliud, quam pro mittenti sobolem Deo, habuit fidem, persuasus utique a spiritu dei? Non aliter se habet et fides, qua iustos uiuere

mg Fiducia ex fide. | mg Fides Abrabae. |

M. BV CERI COMMENTARIVS

[p.20]

Halalcuk cecinit. Nam promissionem de liberatione populi illic Vates praemisit, testatus perturbato et adflicto animo fore, qui ei fidem habere non sustinerent. Contra autem
145 iustum, fide sua uicturum, id est, bene habiturum. Persuasi enim a spiritu sancto electi, liberationem a malis omnibus per Christum certo futuram, ut hinc bene de uoluntate Dei fidunt, ita et spe uiuunt, omnia boni consue lentes, utcunque ex praesenti calamitate uideantur morti addicti.

Proinde quam Apostolus τ μπισίμ, et uulgo fidem latine dicunt, si germanam uocis
150 huius, ut ea Paulus usus est, significantiam recipimus, persuasionem Euangelii per spiritum sanctum electis et uocatis factam, per eam intelligemus. Ea nonnunquam quidem pro fiducia in bonitatem D E I accipitur, sed per Metalepsim. Ex persuasionem enim de promissis Domini, fiducia in bonitatem eius gignitur.

Quod si noui illi hostes fidei, uirtutis, quae omnis pictae et salutis unicum funda-
155 mentum est, quidam Anabaptistarum cognouissent, non ita contra nos fremerent, quod fidei in iustificatione primas tribuimus, et agnoscerent friuolum esse, quod contra nos afferunt. Neminem ei posse fidere, quem non antea amauerit. Eoque amoris D E I non fidei, primas tribuendas. Et enim ut nemo fiduciam suam in illo fixam habebit, quem non dilexerit, ita neminem quisquam diligit de cuius uirtute

mg Iustus ex fi de uiuit. | *mg* Quid fi des. | *mg* Cauillum Anabapti starum. |

IN I. EPIST. AD TIMOTH.

160 et bonitate, non fuerit antea persuasus. Quis namque amet eum, quem bonus an malus sit, ignorat? Vnde autem deum bonum et nobis bonum, ut amare eum, confidereque in eum possimus, cognoscemus? Certe quae DEI sunt, et de deo scriptura praedicat, homo secundum animam uiuens, non percipit.

165 Ergo ad flatu spiritus sancti hic opus est, qui Euangelion cordibus electorum persuadeat, hoc demum pacto uo cantur, et a patre ad filium pertrahuntur, quotquot ad uitam praeordinati sunt. Atque hic auditus ille est, unde fides prouenit Rom. 10. Ad quem et si ministret Euange lii externus praeco, attamen quia plantans et rigans nihil sunt, inefficax erit omnis praedicatio, donec cordi Euam gelion praedicauerit et persuaserit spiritus sanctus. Apud quem uero ea persuasio obtinuerit, is etiam si ex parte quam
170 bonus sit Deus cognoscat, fieri tamen non potest, quin illum et amet et reueretur, ac optima quaeque de ipso sibi polliceatur, fidem scilicet habens Euangelio, quod sic illum praedicat, quae et certo consequetur, cum spes in deum non pudefaciat. Itaque post electionem sanctorum, proximum est, ut DEVS suorum se cordibus per uerbum, quod tamen suo spiritu illis persuadeat, insinuet, ex hac mox persuasione certamque fide, quam uerbis
175 eius iam habent, consequitur fiducia eius et amor, propensaque ad gratificandum ipsi in omnibus uoluntas.

Tria ergo haec fides, spes, charitas sunt, quibus prae

---

mg Vnde fides et amor Dei. |